

Institutionen för vårdvetenskap och sociologi

Många och Gamla!
- en kvalitativ studie om några 40-talisters syn
på framtidens äldreomsorg.

Heléne Bengtsson & Teres Nikanorsson
Juni 2009

Uppsats inom ämnet Sociologi
C nivå, 15hp

Sociala omsorgsprogrammet 180hp, Examensarbete 15hp
Examinator: Tomas Boman
Handledare: Fereshteh Ahmadi

Sammanfattning

Många och gamla! – Hur vill 40-talisterna ha sin framtid inom äldreomsorgen?

Syftet med den här studien är att undersöka hur fyra informanter, vilka är födda mellan åren 1940 till 1949, ser på sin framtid som eventuellt hjälpbehövande inom äldreomsorgen samt vilka behov, farhågor och förväntningar de har. För att utföra denna studie har vi använt oss av en kvalitativ metod med intervjuer, där fyra informanter, två kvinnor och två män deltog. Intresset för studien och framtidens äldreomsorg är stort. Det märktes inledningsvis i studien att många ville få chansen att komma fram och berätta om deras känslor i ämnet. Intervjuerna baseras på ostrukturerade frågor som öppnar upp för informanten att berätta mer än vad strikt strukturerade frågor gör, och intervjuerna fortlöpte mer som samtal. Arbetet bygger på resultatet av intervjuerna och är analyserade med hjälp av livsloppsperspektivet, Eriksons utvecklingsteori och rollteorin.

En av de delar som uppmärksammas i undersökningen är att åsikterna skiftar hos våra informanter om hur dagens äldreomsorg bedrivs och hur de vill ha det i framtiden. En slutsats som dras utifrån studien är att våra informanter inte tror att 40-talisterna kommer att ha mer krav på framtidens äldreomsorg. Det viktigaste för våra informanter var att få vara frisk så de kan få göra det som önskas göra, men även att bli behandlade som människor om och när de blir kunder inom äldreomsorgen är något de prioriterar. En av informanterna upplever den tid han är i nu som en tid då krämporna börjar komma och arbetet blir tyngre att sköta, han ser tillbaka på sin uppväxt och ser att det arbete han haft i ungdomen nu tycks ha satt sina spår. Flertalet av informanterna i studien uppger att de känner att de är på de nedre trappstegen i livet, detta till trots, har ett par av dem som medverkade i studien, svårt att tala om framtiden som hjälpbehövande, då de helst vill se bort, och inte tänka på detta. Ett par av våra informanter tar förgivet att deras anhöriga och då främst barnen kommer att finnas där och strida för dem då det behövs. Det är många i denna generation som inte vågar bli gamla på grund av den vård som finns idag, *”Som äldreomsorgen ser ut idag hoppas jag att jag avlider innan det blir dags att få hjälp”* uttrycker sig en av våra informanter och härigenom ser vi den rädsla som vi talar om inledningsvis i arbetet.

Nyckelord: 40-talister, Eriksons utvecklingsteori, livslopp, äldreboende, pension, rollteori.

Abstract

Many and old! - How does the 40-talist want their future in elderly care to be?

The purpose of this study is to examine how four informants born between 1940 and 1949, views their future as potential individuals in need of elderly care and what needs, worries and expectations they have on it. The method we used in the study was a qualitative method, where four informants, two women and two men participated. There was a great interest of the study and the future of elderly care, we noticed initially that many people wanted the chance to come forward and tell their story and feelings about the subject. The interviews is based on unstructured questions which opens up for the informant to give more information than structured questions does and the interviews was more like conversations. The study is built on the result of the interviews and is analyzed with the life course perspective, Erikson's psychosocial theory and the role theory.

Something that drew our attention in our examination was that there is a variation in opinions about how the elderly care today is carried out and how our informants want it to be operated. One of the conclusions we drew from the study was that our informants don't think that the 40-talists will have more demands in their future care. The most important for our informants is to be in good health so they can do whatever they yearn for, but also the meaning of being treated like an individual when and if they need elderly care is something they prioritize. One of the informants experiences now the time in his life where ailments starts to arise and work becomes increasingly difficult to manage and the hard labor that he had in the youth has made its mark. The majority of the informants in the study feel that they are in the lower steps of life, although a few of them had difficulty to talk about the future as in need of help. A couple of our informants take for granted that their relatives and most importantly, their kids, will be there to fight for them if necessary. There are many people in this generation that does not dare to be old because of the care that is accessible today, one of our informants says: "*As the state of elderly care is today I hope that I will die before I need help*". In this we can see the fear that we talk about initially in this study.

Keywords: babyboomers, Erikson's psychosocial theory, life course, elderly care, retirement, role theory.

Innehållsförteckning:

1. Inledning	5
1.1 Problemformulering.....	5
1.2 Syfte och frågeställning	6
1.3 Avgränsning.....	6
1.4 Disposition.....	6
2. Bakgrund.....	7
2.1 40-talisterna	7
2.2 Boende, Behov och Trygghet	8
2.3 Självbestämmande, integritet och bemötande	9
3. Metod.....	10
3.1 Val av metod.....	10
3.2 Urval	10
3.3 Genomförande	11
3.4 Validitet och Reliabilitet.....	11
3.5 Etiska aspekter.....	11
4. Tidigare forskning.....	13
5. Teoretiska perspektiv.....	15
5.1 Livsloppsperspektivet.....	15
5.2 Erik Homburger Eriksons utvecklingsteori	15
5.3 Rollteorin.....	17
6. Intervjuresultat/Analys.....	18
6.1 Presentation av intervjupersonerna.....	18
6.2 Upplevelser av livet	18
6.3 Framtidens behov	20
6.4 Äldreomsorgens olika sidor.....	21
6.5 Hjälpbehövande	23
6.6 Förslag till äldreomsorgen	27
7. Avslutande diskussion.....	30
7.1 Metoddiskussion.....	31
8. Förslag till vidare forskning.....	32
Referenslista.....	33
Internetreferenser.....	34
Bilagor	35

1. Inledning

Många och gamla – En kvalitativ studie om hur några 40-talister ser på sin framtid som eventuellt hjälpbehövande inom äldreomsorgen, vilka behov, farhågor och förväntningar de har. Den större andelen 40-talister växte upp under välfärdssamhällets goda år, de är självmedvetna, välbärgade och inflytelserika menar arbetsfilosofen och framtidforskaren Ivars Jegers (2001). Enligt Wånell (2006) har 40-talisterna tack vare den blomstrande välfärden som de är uppväxta i, också vant sig vid god utrymmesstandard och god ekonomi. Genom detta ges antagandet om att 40-talisterna kommer att vilja ha detta även i framtiden. I den tid som vi lever idag med åtskilliga besparingar och nedskärningar, hur känner 40-talisterna då inför åldrandet och den äldreomsorg de kanske kommer att vara i behov av? Då den här gruppen människor har varit med och byggt upp samhället under en lång tid, kan det tyckas att de borde få en tillfredsställande ålderdom. Det kan anses att varje individ ska få leva sina sista år dragligt, efter sina egna behov och under värdiga förhållanden, där besparingar aldrig får vara orsak till lidande.

Kommer 40-talisterna att protestera och göra uppror eller kommer de att foga sig efter systemet? Rasmusson (2005) tänker sig dessa två scenarier där det ena är att det kommer att se ut som idag, och det andra är att de kommer att göra uppror med politiska aktioner och börjar försvara sig som kunder. Rasmusson benämner 40-talisterna som pionjärer för den tonårskultur som skapades då de var i tonåren. Genom detta tror han även att de kommer att vara först med en form av pensionärskultur, som kommer att speglas på samma sätt som den gjorde för den här gruppen då de var i tonåren. Innan undersökningen lästes en några år gammal artikel ur Aftonbladet (2004) skriven av Anna-Maria Carnhede, som handlade om 40-talisternas rädsla för att bli gamla. *”Vi litar inte på samhället”* säger ett flertal ur Aftonbladets egen Internetundersökning där hela 94 % av de som deltog inte tror att de kommer att få bra vård när de blir äldre. I artikeln beskrivs ett uttalande av dåvarande äldreomsorgsministern Ylva Johansson som är 60-talist att *”det är min generations förbannade skyldighet att skaffa en äldreomsorg som vi kan lita på.”* I det inledande skedet av uppsatsarbetet bidrog denna artikel till några av de funderingar som uppstod. Främst uppkom funderingen om hur 40-talisterna verkligen vill ha det som hjälpbehövande när det till synes, i Carnhedes artikel 2004, är att så många inte litar på samhället vad gäller vård och omsorg (Aftonbladet, 2004). 40-talisterna är en stor grupp människor som ofta har uppmärksammas och debatteras mycket om. Genom att göra intervjuer med några personer som är födda på 1940-talet, vill vi belysa och öka förståelsen av sammanhanget 40-talist och äldreomsorg.

1.1 Problemformulering

Hur tankegångarna är angående äldreomsorgen hos Sveriges 40-talister och hur bilden av 40-talisterna speglar sig olika i debatterna, har spelat roll för oss då vi utformat vårt arbete. Med utgångspunkt i äldreomsorg, rädslor, skandaler, längre livslängd och det stora antalet 40-talister, kommer en undran om hur våra informanter, som är 40-talister, vill ha det när de blir äldre och är i behov av hjälp? Hur ser dessa informanter på sin framtid som hjälpbehövande inom äldreomsorgen? Vilka farhågor eller förväntningar har de? Vad försöker de idag göra för att påverka sin situation i framtiden?

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med detta arbete är att undersöka hur fyra informanter som är födda under 40-talet ser på sin framtid som eventuellt hjälpbehövande inom äldreomsorgen samt vilka behov, farhågor och förväntningar de har.

- Hur ser dessa informanter som är 40-talister på sina behov i framtiden som hjälpbehövande?
- Vilka förväntningar kommer informanterna att ha på äldreomsorgen när de får behov av hjälp?

1.3 Avgränsning

Med risken liggandes i att arbetet skulle bli för stort, begränsades detta arbete till intervjuer med fyra informanter. Genom detta arbete belyses hur dessa fyra 40-talister ser på sin framtid som eventuellt hjälpbehövande inom äldreomsorgen, och på grund av detta valdes ämnet att avgränsas till några närliggande aspekter på hur individen formas genom livet för att tillslut nå den senare delen av detta. Fokus i arbetet ligger på hur informanterna haft det tidigare genom upplevelser av livet, framtidens behov, hur de ser på äldreomsorgens olika sidor, som hjälpbehövande och till sist om de har några egna förslag till framtidens äldreomsorg. Detta för att det är denna grupp som till stor del kommer att finnas inom äldreomsorgen i framtiden. Genom arbetet kommer de fyra informanterna att benämnas vid namn som mer ingående har beskrivits under resultatavsnittet, där har även informanterna fått fiktiva namn för att de inte ska bli igenkända. I urvalet har en begränsning gjorts att informanterna är bosatta inom Gävleborgs län.

1.4 Disposition

Efter detta inledande avsnitt med inledning, syfte, frågeställning och avgränsning, leder uppsatsen vidare med en presentation av den bakgrund som valts att beskrivas för att sätta in undersökningen i ett sammanhang. Efter bakgrunden ges en möjlighet att ta del av den tidigare forskning som för undersökningens del, varit relevant att beskriva. De teoretiska perspektiv som valts, ses i nästkommande avsnitt, följt av ett avsnitt som behandlar den metod som använts för att samla in data till undersökningen. Metodavsnittet behandlar val av metod, urval, genomförande, validitet och reliabilitet och etiska aspekter. Efter metodavsnittet presenteras i ett gemensamt kapitel, resultat och analys av det insamlade material som tillförskaffats genom kvalitativa delvis ostrukturerade intervjuer. Därefter genomförs analys sammankopplat med de teorier som valts att titta närmare på. Uppsatsen avslutas med ett diskussionsavsnitt utifrån undersökningens syfte, frågeställning och metod.

2. Bakgrund

I detta kapitel ges en möjlighet till en ökad förståelse och en förklaring av de centrala begreppen i arbetet. Nedan följer några beskrivande stycken om; 40-talister, boende, behov, trygghet, självbestämmande, integritet och bemötande.

2.1 40-talisterna

Dagens 40-talister föddes i ett samhälle där välfärdssystemet var annorlunda jämfört med idag och fattigdomen mer omfattande. Efter avslutad obligatorisk skolgång började de arbeta och dessa arbeten var ofta tunga med långa dagar. Under uppväxten har 40-talisternas levnadsvillkor förändrats till det bättre, vilket har påverkat den förväntade livslängden efter 65 respektive 80 år (Thorslund & Larsson, 2002). Enligt Jegers (2001) beskrivs bland annat 40-talisterna som ett eget folk med egna sätt att driva en politik, som nu börjat frigöra sig från arbetsmarknaden och som kommer påverka de flesta runt omkring på olika sätt.

Ålderstrappans trappsteg har enligt Jegers (2001) varit mer bestämd och haft en ganska tydlig struktur där stegen angivit vad som går för sig och inte. Trappstegen visade en resa genom födelse, uppväxt, skolgång, arbete, bilda familj och bli förälder, få barnbarn och bli mor/farförälder, pension och vidare i livet. De så kallade rekordåren 1960-1975, då välfärdssamhällets snabba materiella utveckling blev, ändrades även människors värderingar och synen på hur livet bör levas i olika stadier till mer olika syn. Från att gå från ett Sverige där nästan alla gör samma saker vid samma ålder till att bli ett mer ostrukturerat land. Synen på hur livet ska levas i olika stadier har blivit mer homogen nu än tidigare. Skillnader mellan landsbygd och stad har ökat bland annat ekonomiskt, invandringen till Sverige är större och idag är det fler invandrare i landet än tidigare. En intressant förändring som skett genom tiden är att 40-talisterna lever ett friskare liv och längre än vad tidigare generationer har gjort.

Denna förändring kommer att fördärva och ifrågasätta tillvägagångssätten, utmana arbetslivet och pensionsfonder, enligt Jegers (2002). Här är ålderstrappans trappsteg mer otydliga nu och dagens generationer har visat att det inte längre är en tydlig struktur genom trappstegen (Jegers, 2001). Genom detta kan förståelsen bli tydligare för hur de olika generationer är varandra och hur olika vi människor tänker om saker. Människorna ser olika på saker beroende på deras bakgrund och uppväxt. Enligt Gunnar Westerberg (samhällspolitisk chef SACO) har den äldre generationen växt upp med att de måste lägga undan pengar till sina äldre dagar. Dagens 40-talister är vana att sträva och kämpa för att få det som de vill ha och att tänka på framtiden (Majanen, m.fl. 2007). Enligt Jegers (2001) är 40-talisterna uppvuxna med olika förändringar och stark utveckling. Med det menar han när TV inte fanns, få hade varmvatten i bostäderna, kvinnorna var hemmafruar och männen arbetade sex dagar i veckan. Mellan 1970 – 1990 formades cirka en miljon nya tjänster i den offentliga sektorn, varav cirka åttahundrafemtio tusen var kvinnoarbeten och många inom vård och omsorg. Genom denna tillväxt för kvinnorna på arbetsmarknaden blev familjerna tvungna att finna passning till barnen genom daghem (Jegers, 2001). Kommer denna starka utveckling visa sig när de ”starka” 40-talisterna går i pension och hur? Genom detta kan det vara bra att fundera på framtiden för att försöka få bilder om hur framtiden kommer att se ut. Detta för att se framåt och förbereda äldreomsorgen på eventuella förändringar i framtiden för 40-talisterna.

Enligt Andersson (2006) var ålderdomen något som man på 1940-talet såg på som elände och förlust av funktioner. Hopplöshetskänslan som då fanns, var man rädda för skulle sprida sig till pensionärerna. Under de senaste decennierna har en mer positiv bild växt fram och numer

utövar livet som pensionär en lockelse bland många människor. Ett liv där det finns utrymme att göra vad man vill och med en god ekonomi. Det finns också en osäkerhet om man ska fortsätta jobba lite längre eller gå tidigare i pension, här kan vi se hur den åldersskiktning, funktionella och kronologiska visar sig. Den funktionella åldersskiktningen har funnits länge och delas upp i barn, ungdom, vuxna och gamla. Den kronologiska åldersskiktningen är nyare där det förenklar i ett samhälle. Här ses en ålder för att bli myndig, köpa alkohol, börja skolan, gå i pension med mera. Under de senare decennierna har livet blivit mer varierat och det visar sig på exemplen ovan. Bilden av äldre bygger på medvetna och omedvetna intryck som man får från samhället, den är både positiv och negativ. Enligt Anderson (2006) är bilden av äldre mest negativ i västvärlden, trots att en positiv bild av äldre som aktiva och människor som tar för sig mer ökar.

2.2 Boende, Behov och Trygghet

Behov är ett begrepp som ändras hela tiden i och med att åren går. Behov delas in i grundläggande (primära) och skapande (sekundära) behov (Thorslund & Larsson, 2002). Den finländske filosofen G.H. von Wright förklarar behov så här: *"En varelse behöver sådant, som det är illa för den att undvara"* (Larsson & Thorslund, 2006:35). Det han menar är, det som är illa att undvara skiljer sig mellan grupper och tid. Det som man idag anser som viktiga behov skulle kanske ses som onödig lyx för flera hundra år sedan. I Socialtjänstlagen (SFS 2001:453) kap.4§1, uppges att den enskilde har rätt till bistånd om man inte kan tillgodose sina behov själv eller få dem tillgodosedda på annat sätt. Alla människor har olika behov och klarar olika mycket. När ålderdomen infinner sig minskar de flesta människors funktioner, och behovet av stöd och hjälp ökar. Under uppbyggnaden av äldre hjälpbehövande under 1960- och 1970-talet, bestod hjälpen av några timmar i veckan och i huvudsak av tvätt och städning. Fler äldre och en begränsad ekonomi har gjort att dessa små insatser skurits ner och ersatts av privata rörelser som utför dessa tjänster. De som får hjälp idag har oftast större och fler insatser (Lagergren, 2006).

Socialtjänstens mål är att äldre människor ska få möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och med respekt för deras självbestämmande och integritet. För att äldre ska kunna bo kvar hemma så länge de vill, krävs att det finns resurser som tillgodoser den vård och omsorg som människan är i behov av. Denna utveckling går framåt i Sverige då det finns stora resurser inom hemtjänst, kvälls och nattpatruller. Trygghetslarm och färdtjänst är stora och viktiga delar som ökar tryggheten och självständigheten för att kunna leva ett självständigt liv. Rätten att få trygg vård, trots de idag mycket omfattande och kvalificerade insatserna som ges dygnet runt i hemmen, är viktiga för livskvalitén. Personalens kompetens och att hjälpen kommer när man behöver den är en trygghet för äldre människor. Känslan av otrygghet är en bidragande orsak till att många äldre flyttar till annat boende trots att man kanske kunnat bo kvar hemma, detta för att i framtiden trygga sin ålderdom (Bergstrand & Hermansson, 1998) Enligt Sveriges kommuner och Landsting, SKL, måste fokus läggas på att förbättra samhälls- och bostadsplaneringen för äldre i framtiden så de kan planera sin ålderdom tidigare i livet, istället för att behöva flytta till ett särskilt boende (Rollén & Olin Wikman, 2008). Seniorbostäderna har ökat kraftigt på bara några år och de innehåller olika anpassade servicemöjligheter än "vanliga" bostäder. De olika boendemöjligheterna gör det lättare för äldre att kunna bo tillsammans även senare i livet då det är en viktig del för deras sociala liv. Enligt Rollén & Olin Wikman (2008) är en effekt av detta att en tredjedel av anhöriga sköter vården av sina äldre.

2.3 Självbestämmande, integritet och bemötande

Respekten för äldres självbestämmande, integritet och trygghet är stora och viktiga mål som ska vara utgångspunkten för allt arbete inom äldreomsorgen. Trots att detta troligen är en självklarhet för de flesta, sker det rapporteringar till socialstyrelsen om brister på respekt för enskildas självbestämmande och integritet (Bergstrand & Hermansson, 1998). I december 1995 beslutade regeringen att utse en speciell utredare med uppgiften att beskriva och utvärdera frågor om bemötandet av äldre. Bemötandeutredningen av äldre har som syfte att öka kvalitén inom äldreomsorgen. Vårdarbetet är en svår uppgift och handlar om att personal ofta utsätts för andras smärta, sorg och ångest. Planerade former av stöd i form av exempelvis handledning får sällan vårdbiträdena och undersköterskorna ta del av. Ett kvalificerat stöd till personalen kan vara ett måste om de ska kunna känna trygghet i arbetet för att kunna förmedla tryggheten vidare till äldre (Bergstrand & Hermansson, 1998).

Rollén och Ohlin Wikman (2008) har intervjuat Magdalena Andersson som är riksdagsledamot och ordförande för Moderatkvinnorna. Hon säger att de blivande pensionärerna inte kommer att niga och ta emot som de äldre gjort idag. Hon menar att blivande pensionärer kommer att vilja bestämma själva och känslan av hjälplöshet är stor då behovet av hjälp kommer. Maktlösheten infinner sig genom att beslut om bistånd inom kommunen görs. Magdalena menar att monopol bör ersättas av mångfald och den enskildes valfrihet ökas för att kunna påverka sin framtid inom äldreomsorgen (Rollén & Olin Wikman 2008).

3. Metod

3.1 Val av metod

Studien baseras på kvalitativa intervjuer, som är mer djupgående än vad exempelvis kvantitativ ansats är, detta ansågs vara det mest relevanta för syftet i denna studie. Då en studie består av subjektiva egenskaper, så som känslor och upplevelser, är kvalitativa metoder en nödvändighet (Wallén, 1996). Känslor och upplevelser är inte mätbara, därför bör en kvalitativ studie som undersöker det subjektiva motiveras för att öka trovärdigheten i studien. Enligt Wallén (1996) skiljer sig uppfattningen om kvalitativa studier åt, några uttrycker sig om att dessa skulle vara ovetenskapliga, då menar de att metoden är oprecis, subjektiv och inte testbar. Samtidigt säger några sig tycka att det är den enda meningsfulla metoden. En kvalitativ ansats valdes i uppsatsarbetet, dels för utformningen av problemställningen och syftet som lämpar sig bäst för den här typen av metod, dels då avsikten var att framställa undersökningen ur ett helhetsperspektiv (Wallén, 1996). Förhoppningen om att lyfta fram informanternas bild fanns, samtidigt som en önskan om att få nya aspekter på ämnet. Möjligheten till detta ansågs inte finnas genom en kvalitativ ansats. För att få fram ett mer generaliserande resultat skulle exempelvis en enkätundersökning kunna användas, men då syftet var att försöka förstå hur respondenterna känner och tänker angående dessa frågor som ställdes föll valet mer naturligt på intervjuer.

Valet blev att använda en intervjumetod som bestod av delvis ostrukturerade intervjuer som byggde på olika teman under intervjuerna. Den som intervjuade tog så lite del som möjligt och intervjun blev mer som ett samtal där fokus hamnade på informanten (Halvorsen, 1992). Genom att det gjordes på detta sätt, med öppna frågor, skapades förutsättningen att under intervjun ställa de följdfrågor som uppkom. Informanten tvingas således inte in på ett visst sätt att tänka som exempelvis strukturerade frågor och enkätundersökningar kan göra.

3.2 Urval

Urvalet i denna undersökning är relativt litet i sitt omfång, och genom detta användes ett så kallat *strategiskt urval* som innebär att vi, för studiens syfte, gjorde ett personligt val av informanter (Halvorsen, 1992). Då syftet var att belysa våra informanternas syn på ämnet och då önskan inte fanns om att få ett generellt resultat av alla 40-talister, fanns inte behovet av att göra ett slumpvist urval. De som valdes till intervjuer för undersökningen är individer som är födda på 1940-talet, dessa är inte representativa för hela generationen 40-talister, dock är de representativa för denna undersökning, då syftet var att studera informanternas åsikter tankar och funderingar kring framtidens äldreomsorg. Valet blev därigenom att gå ut med förfrågan i den närmsta bekantskapskretsen om intresse för att delta i en intervju om 40-talister och äldreomsorg. Som det tidigare beskrivits, var strävan att få en inblick och synliggöra ett fåtal i den stora generationens åsikter och funderingar inför kommande ålderdom och eventuell kontakt med äldreomsorgen. Slutligen valdes genom dessa bakomliggande orsaker att intervju 4 individer som är födda 1940 - 1949 och bosatta i Gävleborgs län.

3.3 Genomförande

De kvalitativa intervjuerna inleddes med en kort presentation av undersökningen och fortsatte med några enkla bakgrundsfrågor där det endast krävdes kortare svar. Intervjun fortsatte med öppna frågor som gjorde att de följdfrågor som uppkom kunde ställas, dessa följdfrågor uteblir ofta i en enkätundersökning. Varje intervju tog cirka 30 minuter därefter transkriberades de i detalj. Tolkningen av de transkriberade intervjuerna fullföljdes genom helhets och delanalys för att på bästa sätt beskriva vad som erhållits genom intervjuerna. Genom att intervjuerna lästes ett flertal gånger bildades en uppfattning om respondenten och det helhetsintryck denne uppenbarade. Försättningsvis gjordes valet att citera vissa delar som visar på huvudintrycken, detta för att kunna jämföras och analyseras med hjälp av relevant teori och tidigare forskning inom området. Målsättningen med studien har varit att ha ett innehåll med god kvalitet med goda tolkningar, för att ge läsaren en rättvis bild av respondenterna, deras åsikter och känslor inför ämnet. Det är genom detta som läsaren ska ges möjligheten att se vad undersökningen visar, på ett bra och intressant sätt. En strävan efter att behandla respondenterna med hänsyn och respekt har tagits med i beaktande, därför var det viktigt för oss att innan varje intervju förklara studiens syfte och informanternas rättigheter som beskrivs under rubriken: 3.5 Etiska aspekter.

3.4 Validitet och Reliabilitet

I kvalitativa studier är validitet och reliabilitet låg. När studier sker av kvalitativ art, mäts validitet och reliabilitet i andra termer än vad det gör i kvantitativ forskning. I kvantitativ forskning talas det mer om siffror, medan det i den kvalitativa handlar om den subjektiva upplevelsen och därför är detta inte mätbart i samma grad som den kvantitativa forskningen. Validitet gäller noggrannheten i undersökningen, frågorna som ställs under intervjuerna i den kvalitativa undersökningen, den insamlade data och de presenterade förklaringarna och analysen som används i forskningen (Denscombe, 2004). Validiteten fastställer att undersökningen realiserar det den ämnat göra. Det är referenserna och kvaliteten i det material som undersökningen frambringar och de ord som informanterna uttrycker, som medverkar till att styrka att studiens syfte uppfylls på ett tillfredställande sätt. Det är en begäran att forskaren skall visa att analys och data är sammanbundna med det som är relevant och verkligt, vilket fungerar som garanti för läsaren om att data och analys inte är dålig och felaktig. I detta arbete stärker vi validiteten, och ökar läsarnas möjlighet att tro på det material och den analys som studien påvisar, genom att använda citat i resultat och analyskapitlet. Reliabilitet har att göra med tillförlitligheten av metoderna för datainsamlingen, att de är pålitliga och att de inte vrider forskningsupptäckterna så de blir inkorrekta (Denscombe, 2004). I denna studie är det detta kapitel om metod som visar vilket tillvägagångssätt som använts för att genomföra undersökningen.

3.5 Etiska aspekter

Enligt Levin (2008) krävs en hög etisk medvetenhet då en undersökning baseras på intervjuer, vilket även har anammats i denna undersökning. Inför examensarbetet togs ett beaktande om de etiska aspekter och riktlinjer som bör finnas med i all forskning. Utgångspunkten var Vetenskapsrådets - *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* 2000, där det grundläggande individskyddskravet beskrivs i fyra allmänna huvudkrav, informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (VR, 2000). Då kontakt togs med informanterna gavs en kortare presentation av undersökningen och vad intervjun skulle gå ut på. Inför varje intervjutillfälle gavs även en

tydligare information ut till informanterna om undersökningens huvudsyfte och på vilket sätt de svar de gav skulle användas. Informationen gavs på ett sätt så att informanterna inte skulle bli påverkade i sitt sätt att svara, då en önskan fanns om att få sådana svar från informanterna som tidigare inte uppkommit i tanken. Det är genom detta som det kan anses att informationskravet som finns med som etisk riktlinje är uppfyllt i studien (VR, 2000).

Samtyckeskravet uppfylldes genom att varje intervju inleddes med att informanterna upplystes om att de när som helst hade rätt att avbryta intervjun och deras medverkan i undersökningen, samt att detta inte skulle medföra några som helst negativa påföljder för dem själva. Samtycke till att intervjuerna spelades in och att detta material inte skulle komma att användas på något annat sätt än transkribering för att sedan raderas. Detta binds samman med att säkerställa konfidentialitetskravet, då informanternas identiteter inte kommer att avslöjas genom att informanterna ges fingerade namn när resultatet skrivs ut. Alla uppgifter om informanterna finns lagrade på säkert ställe så att de inte kommer ut för obehöriga att läsa. Informanterna går heller inte att spåras till bostadsort, då den information vi ger ut om dem i undersökningen är att det enbart berättas att de är bosatta på mindre orter i Gävleborgs län.

Nyttjandekravet tillfredsställs genom att det material som samlas in genom intervjuer kommer att publiceras i denna uppsats och användas i forskningsändamål, och att det inte finns några andra motiv för de uppgifter som informanterna lämnar ut. Detta ingår även i den information som informanterna fick innan själva intervjun startar. Förutom dessa krav har det efter rekommendationerna från Vetenskapsrådet erbjudits informanterna att ta del av den färdiga uppsatsen (VR, 2000).

4. Tidigare forskning

Detta avsnitt redogör delar av den tidigare forskning som finns inom området. Valet ligger på att beskriva böcker som vi funnit relevanta att belysa, detta för att ge möjlighet till en ökad förståelse för ämnet och för att påvisa delar av tanken bakom ämnet äldreomsorg och 40-talister.

Ludvig Rasmusson (1985) har genom sin bok *Fyrtiotalisterna*, beskrivit och synliggjort denna rekordstora generation ur ett perspektiv som kan ses mer som journalistik än som forskning. Detta gör inte boken mindre intressant utan snarare tvärtom. Rasmusson myntar här begreppet fyrtiotalist och skildrar fyrtiotalisternas framgångar och deras styrkor i att protestera mot orättvisor och de som inte tolererades i samhället. 40-talisterna är uppväxta i efterkrigstidens högkonjunkturer och de kom ut på arbetsmarknaden innan arbetslösheten drabbade Sverige. Rasmusson beskriver här hur dessa 40-talister närmar sig medelåldern och genom att läsa denna bok bildas en inledande uppfattning om hur 40-talisterna som grupp har utvecklats genom tiderna. Rasmusson (2005) har även gått vidare och skrivit en bok om ”*Åldersupproret*” där 40-talisterna beskrivs utifrån ett perspektiv där de snart går i pension. Tidigare talades det om tonårsvågen och nu börjar det talas om äldrevågen. Rasmusson ställer sig frågan om dessa vitala äldre kommer att göra uppror mot de brister som det talas om inom äldreomsorgen.

Ivars Jegers är framtidsforskare och har skrivit boken *Rekordgenerationen slår till igen – en bok om 40- och 50-talisterna* (2001). Boken grundas på en omfattande undersökning om vad morgondagens pensionärer tänker, tycker, säger, gör och vill göra i framtiden. Rekordgenerationen, 40- och 50-talisterna, är på väg in i nästa stadium i livet och då menas att arbetslivet lämnas inom en snar framtid och pensionen börjar. Rekordgenerationen är aktiva människor som är friska, köpstarka och målmedvetna, som vet vad de vill med livet och framtiden. Jegers menar att rekordgenerationen är människor som kommer att ta för sig i framtiden och inte bara tacka och ta emot av det som erbjuds. Jegers undersökning visar att rekordgenerationen är något som man måste se över i framtiden och i äldreomsorgen, då de är många och uppväxta i en tid av stark utveckling och stora förändringar, samt att de kommer leva längre än tidigare generationer. Han menar att det är starka individer som kommer att ta det som de vill ha och sätta sig emot om det inte går som de vill. De har fått kämpat i sina unga år och det resulterar i att de vill ha det som de tycker sig förtjäna, i slutet av livet. Nu är det deras tid att slå sig tillbaka och ha lugn och ro, och de andra generationerna får ta över. Men Jegers påpekar även att rekordgenerationerna inte kommer att släppa taget helt, utan de kommer att vilja vara med och styra även efter generationen och inte släppa taget helt.

Vi vill inte bli gamla som äldreomsorgen ser ut idag (2008), är en bok som bygger på personliga intervjuer med politiker, samhällsdebattörer och entreprenörer om äldreomsorgen. Den är skriven av Berit Rollén och Monika Olin Wikman. Rollén har varit verksam som journalist, stadssekreterare, generaldirektör för AMU-gruppen och Invandrarverket samt landstingsdirektör. Olin Wikman är jurist och har haft ledande sysselsättningar inom Socialdepartementet och Socialstyrelsen samt att hon varit landstingsdirektör. Boken beskriver hur det idag ser ut i landet genom intervjuer, utredningar och andra skrifter. Författarna är själv rädda för att inte äldreomsorgen kommer att hålla måttet och att samhället inte kommer att kunna ge den vård och omsorg de vill ha. De är rädda för att inte bli de unika personer som de är, med sina långa erfarenheter bakom sig, utan istället dö innan den fysiska döden kommer. Med dessa känslor i bagaget bestämde de sig att skriva denna bok om

äldreomsorgen. Förmyndandet i äldreomsorgen diskuteras, där någon annan bestämmer över oss om när vi ska äta, duscha och sova och där den egna viljan kommer i kläm. Genom erfarenheter av vård av sina anhöriga bygger de sina tankar och funderingar och det är genom detta de vill bära vidare informationen. De vill själva ha den valfrihet som de haft under hela livet hittills och det tror de kommer att kosta för dem. Ska de ha den vården kommer de att få betala mer själva menar författarna. Intervjuerna bevisar att det finns stora brister inom vård och omsorg som handlar om både kvantitet och kvalitet. Det konstateras att samhället måste erbjuda en förnuftig standard och betonar medmänsklighetens betydelse i detta. Författarna menar att det finns för lite av nytänkande och kunskaper om hur planeringen ska göras, för en bättre framtid för äldre i Sverige. I denna bok visas en motsvarighet av vad tidigare nämnts av andra författare, om hur friska 40-talisterna är. Här betonas vikten av bra vård från början då 40-talisterna är i behov av den ganska tidigt när de går i pension. Anhöriga sägs vara en stor del av de som kommer att få ta hand om sina äldre, men att det inte alls ska behöva vara så. Utbildningen på omvårdnadspersonalen måste ses över då den idag är skrämmande låg och nya kompetenssteg ska till för att höja nivån i framtiden menar författarna tillsammans och intervjuresultaten. Individens eget ansvar diskuteras i boken och då menas det att människorna själva måste ta ansvar för hur de vill ha framtiden med en rad olika beslut om bland annat boendialternativ. Det visar sig här att Sveriges befolkning är beredda att betala högre skatter för att få bättre vård och omsorg i framtiden.

5. Teoretiska perspektiv

Livsloppsperspektivet, Erik Homburger Eriksons utvecklingsteori och rollteorin, är de teoretiska perspektiv som vi valt att utgå från i vår analys/tolkning av intervjuresultaten. I detta kapitel redogör vi kortfattat om de olika perspektiven och vad de innebär.

5.1 Livsloppsperspektivet

För att öka förståelsen för hur 40-talisterna ser på sitt liv som de gör, har vi använt oss av livsloppsperspektivet i analysen. Att se tillbaka på utvecklingen genom uppväxten och att se tillbaka på sin uppväxt som små delar som slutligen utgör helheten av människan, är en del av vad livsloppsperspektivet grundar sig på. För att få en förklaring på varför gamla människor tycker och agerar som de gör, måste man gå tillbaka i tiden och där leta svaren (Ronström, 1996). Tornstam (2005) beskriver hur många moderna gerontologiska studier påpekar att åldrandet måste ses ur ett livsloppsperspektiv för att kunna förstås. Detta är ett mångtydigt begrepp och enligt Tornstam (2005) kan livsloppsperspektivet syfta på minst fyra olika förhållanden om hur ålderdomen artar sig.

1. Förståelsen för hur saker och ting förhåller sig till varandra i ålderdomen kan öka om man tar hänsyn till det som skett i barndomen. Teorier om den utveckling som skett i barndomen knyts alltså samman med den teori om vad som sker i ålderdomen.
2. Om hänsyn tas till vissa specifika händelser som inträffat tidigare under livsloppet, exempelvis förändringar och förluster, som kan ge en ökad förståelse av de omständigheter som sker under ålderdomen. Det har eventuellt varit att händelserna i livet skett vid rätt tidpunkt eller om är det något som skett på annat sätt och som påverkar individen annorlunda.
3. Förståelsen för ålderdomen ökar om individen ser på livet som en process som hela tiden utvecklas och där ålderdomen är det sista stadiet i livet.
4. Människan som helhet har delar av hela livet med sig och det är de delarna som byggt upp hur denne är idag. Dessa delar kan ha olika betydelser i framtiden för olika människor då varje individ är en unik varelse. Här fokuseras det även på sambandet mellan de yttre förhållandena och subjektiva betydelser för livsloppet (Tornstam, 2005).

5.2 Erik Homburger Eriksons utvecklingsteori

De olika skeden i livet som 40-talisterna kommer till kan ses utifrån den livscykel som Erikson beskriver i sin teori. Genom att relatera denna livscykel i analysen kan förståelsen för 40-talisterna förbättras och de val som de gör senare i livet. Med denna förståelse vill vi i analysen tydliggöra genom att använda oss av Eriksons utvecklingsteori. Erik Homburger Erikson beskriver ”jagutvecklingen” från födseln till döden, det vill säga hela livet som en livscykel (Tornstam, 2005). Livscykeln delas in i åtta (nio, som lades till senare av Eriksons medarbetare och änka) olika steg och under varje steg ställs människan inför olika utmaningar i livet (Gustafson & Molander, 1995). Den ena åldern avlöser den andra och betydelsen om hur människan kommer att bli är beroende på hur människan är rustad för olika utvecklingskriser, där åldrandet handlar om processer och olika steg som uppnås. Här är förtroendet för livet som byggs upp under barnåren en viktig del av hur människan senare i livet vågar ta egna initiativ. Enligt Erikson sker stegen i en viss förutbestämd ordning och som

är lika för alla människor. Jaget i Eriksons teori har till uppgift att lösa kriser och därigenom sker en identitetsutveckling hos individen. Enligt Erikson ska kriser ses som utmaningar då det utan kriser inte sker någon utveckling (Svensson, 1992). Eriksons modell ”ålderstrappan – från vaggan till graven” kan användas för att analysera och förstå äldres situation (Tornstam, 2005). De nio olika stegen är:

1. *Tillit eller misstro* – Under spädbarnsåldern är det dags att utveckla tilliten och det är den graden som senare i livet påverkar personlighetsutvecklingen hos människan. Brist på tillit som inte gått att reparera, kan övergå i misstro och kan vara en bidragande orsak till problem senare i livet.
2. *Självständighet eller skam, tvivel* – Senare i småbarnsåldern är viljan en stark och avgörande del i utvecklingen. Självständigheten och att klara av saker själv visar sig och osäkerhet och skam blir naturligt om man här misslyckas.
3. *Initiativkraft eller skuld* – När man sedan utvecklar sina motoriska delar i lekåldern, kommer viljan att ta initiativ fram. Här vet man vad målet är för det som ska göras och styrkan dit är stor. Skulden visar sig vid ett misslyckande.
4. *Flit eller underlägsenhet* – Under skolåldern kommer stadium där kompetenser visar sig, och man känner sig underlägsen vid ett misslyckande.
5. *Identitet eller identitetsförvirring* – I början av tonåren blir man mer säker på det egna jaget och styrkan är troheten på sig själv. Här vet man vem man är och vilken sin roll är, finns inte den säkerheten kan det uppstå en förvirring om identiteten.
6. *Intimitet eller isolering* – Detta stadium utvecklas i tidig vuxenålder och närhet med andra människor är ett starkt tecken. Det visar sig oftast genom kärlek till en människa av motsatt kön som man upplever en del av sitt liv med. Ett misslyckande att utveckla denna förmåga i detta stadium kan leda till ensamhet och utelämnande.
7. *Generativitet* – Under medelåldern sker en känsla av att ha varit med och bidragit till samhällsutvecklingen samt utbredning av jagets intresseområde. Här kan det vara genom att visa sin kreativitet genom exempelvis arbetet eller genom barnafödande och uppfostran av dem. Det kan även här handla om att ta ansvar för andra generationer genom att deras bekymmer även blir sina egna. I detta stadium kan det hända att människor känner att de stannar, om de har misslyckats med detta.
8. *Integritet eller förtvivlan* – På ålderns dagar inser man att livet varit lösnande och meningsfullt där livet numera ses som en helhet med alla bitarna. Här mögnar de tidigare stegen och acceptansen av det tidigare livet så som det varit. Det är vid den bristande känsla av meningsfullhet av livet, som fruktan inför döden kommer. En känsla av att tiden rinner iväg för fort och att det är för sent att starta på nytt igen, kan då finnas här, vilket kan leda till en förtvivlan över sin livssituation.
9. *Ifrågasättande av den genomgångna utvecklingen* – Detta steg lades till av Eriksons medarbetare och änka Joan Erikson. Ålderdomens tid ifrågasätter kanske de tidigare stegen och vad som människan kan ha vunnit på dess utveckling. Här kan exempelvis bristen på tillit till sig själv och sina dugligheter komma att spela in. Från att kunna göra allt, till att inte ha förtroendet till sig själv kvar (jmf. Erikson, 2000 & Tornstam, 2005).

Här går det att gå tillbaka för att se hur en individs trappsteg är bra eller dåligt uppfyllda, när vi ska försöka att förstå ett visst missnöje hos individen. Trappstegen bär man med sig under hela livet, men trappstegen är starkare under vissa perioder i livet (jmf. Erikson, 2000 & Tornstam, 2005). Eriksons modell av åldrandet är en ganska positiv bild som ger individer en mer positiv bild av sig själv och åldrandet.

5.3 Rollteorin

Att använda rollteorin i analysen blev ett naturligt val för oss skribenter, då åldringsrollen är en betydande roll av alla roller som människor innehar under livets gång och då speciellt när man närmar sig slutet av livet. Det är även genom detta som det kan ses hur viktigt det är för de som vårdar äldre att ta sin yrkesroll på yttersta allvar. Att personalen gör sitt arbete med en professionalitet, och med ett bemötande som stämmer överens med hur människor vill bli bemötta, är viktigt för individer som hamnar i en hjälpbehövande position. Inom rollteorin spelar vi de roller som förväntas av oss och som vi själv förväntas spela. De flesta människor spelar flera roller och det riktas olika rollförväntningar till olika kategorier (Tornstam, 2005). Vissa roller är tillskrivna medan andra är förvärvade och med det menas exempelvis kön är en tillskriven roll som inte går påverka och yrkesrollen räknas som en förvärvad roll då den är påverkbar. Ålderskategoriseringen ligger någonstans mittemellan då åldern är biologisk men samtidigt var gränsen mellan olika ålderskategorier dras, är inte alltid bestämt. Denna gräns mellan vuxen och gammal har sett olika ut i tiden. Förr blev människan gammal när de inte kunde vara med i det dagliga arbetet, medan det idag har med den kronologiska åldern att göra. Idag finns en pensionsålder som visar en tydlig gräns vid rollförväntningar och som enligt vissa är en förändring till att kategorisera sig som gammal. I samband med övergångarna i de olika rollerna sker oftast vinster av något slag. Det blir de sociala vinsterna som ger en höjd status när individen förflyttar sig fram en roll i livet. Genom arbetslivet får vi lön och höjer prestige och när individen bildar familj höjs den ytterligare. När sedan rollen in till ålderdomen kommer, minskar dessa vinster och kan istället bytas ut till förluster för individen. Det är oftast här i livet som de största och mest allvarliga förändringarna sker exempelvis att bli änka/änkeman, beroende av hjälp, minskad fysisk utveckling etc. Rollförlusterna i senare tid i livet sker med större avbrott än tidigare och övergången blir inte lika mjuk. I den senare delen tillträder man inte några nya roller utan de försvinner bakom en, vilket sker tidigare i livet då de gamla lämnas bakom när nya tas in (Ibid.). Att förbereda sig inför en ny roll benämns för *anticeptorisk socialisation* och är enligt Tornstam (2005) en viktig del i förberedandet inför en ny roll. Inför vuxenrollen förekommer detta oftast i hög grad, dock inför åldringsrollen förekommer det nästan inte alls. Att då vara förberedd på hur rollerna förändras och vad som kommer att förändras, skapar en tryggare bild för individen då det gäller socialiseringen inför åldringsrollen. "Role reversals", ombytta roller, är enligt Tornstam något som i höggrad kommer med åldringsrollen. Där föräldrarna tidigare haft roller med ansvar och auktoritet tar nu barnen över och det kan sägas att barnen blir föräldrar åt sina föräldrar. Barnen tar över rollen och blir föräldrarnas rådgivare, dock måste insikten finnas och erkännas om att auktoriteten delvis går förlorad (Tornstam 2005).

6. Intervjuresultat/Analys

Detta kapitel innehåller resultatet av intervjuerna och tolkningar av detta, med hjälp av de teorier och den tidigare forskning som presenterats i tidigare avsnitt. Belyses informanternas åsikter, känslor, farhågor och förväntningar kopplade till livsloppsperspektivet, rollteorin, Eriksons utvecklingsteori och livet som 40-talist. Inledningsvis följer en kort beskrivning av intervjupersonerna, där varje intervjuperson har fått fingerade namn för att inte kunna härleda person till påstående.

6.1 Presentation av intervjupersonerna

Intervjuperson 1 Håkan: Håkan är född 1941 och titulerar sig pensionär sedan några år tillbaka. Han har en extratjänst inom sitt gamla arbete där han gör några timmar i månaden. Innan pensioneringen arbetade han med olika servicetjänster inom en statlig myndighet. Håkan har tidigare gått folkskola och har även flera olika utbildningar som han gick allt eftersom han arbetade.

Intervjuperson 2- Britta: Britta är född 1945 och utbildad chef inom kommunens vård och omsorg. Hon har på senare år tagit examen inom högskola och utbildat sig till det hon arbetar med idag. Britta tar ett år i taget och hon beräknas pensionera sig om cirka två år. Men hon nämner även att hon vill vara kvar på banan ett tag till, en heltids pensionär kommer hon inte att bli på bra länge.

Intervjuperson 3- Ebba: Ebba är född 1948 och arbetar inom handels och med matlagning. Hon har en 9årig skolgång och sedan några veckors utbildning inom det yrke hon har idag. Ebba har haft samma arbetsgivare under sina yrkesår och har arbetat där i över 25 år. Hon tänker pensionera sig vid 65 års ålder då lönen inte tillåter att hon gör det tidigare.

Intervjuperson 4- Kalle: Kalle är född 1946 och arbetar tekniskt åt staten. Han har 9årig folkskola bakom sig och det sista året var en inriktning inom skogsindustrin. Kalle har arbetat över 25 år på samma ställe. Han har planerat att ta pension i år eller nästa år beroende på lite olika saker, då är han 63 eller 64år.

6.2 Upplevelser av livet

Livet kan bestå av många olika vägar och händelser och inget liv är den andres likt. Vi människor lever efter olika förutsättningar och efter hur samhället ser ut, samtidigt som vi strävar efter olika mål i livet. 40-talisternas uppväxt kan ha påverkat livet som levs idag på olika sätt och kan ha betydelse för hur livet kommer att bli i framtiden. Enligt livsloppsperspektivet är det som hänt under barndomen och uppväxten det som präglar det som sker i ålderdomen, hur vi som individer utvecklats och hur olika skeenden i livet påverkar förhållanden i ålderdomen. Uppväxtförhållandena för 40-talisterna kan även ses utifrån Eriksons teori om livscykeln där han specifikt lägger fram hur varje steg avlöser det tidigare, hur det senare stadiet präglas av de tidigare genom att individen till viss grad bearbetar kommande stadier för att på ett enklare sätt kunna övergå till det. För att utvecklingen av ett steg ska fortlöpa smärtfritt krävs det att de tidigare stegen har gjort detsamma.

Britta svarar på frågan om vart i livet hon känner att hon befinner sig just nu. Hon beskriver sina upplevelser om vart hon befinner sig i livet så här:

”Naturligtvis så har ju under dom senaste åren fått tankarna om... oj!! så fort det går, jag känner ju fortfarande att det är ett jätteroligt jobb jag har och eftersom jag har bytt jobb och vuxenstuderat och inte arbetat inom samma jobb hela mitt yrkesliv så känns som att jag inte som mina kollegor som kanske jobbat inom samma i flera år, jag är inte trött på jobbet. Sen är det ju förändringar hela tiden så arbetet ser inte lika ut nu som för nåt år sen så det är lite spännande jag ser det lite som tråkigt att se att det tar ett slut nån gång men jag ska ställa in mig på att det snart kanske har ett slut och naturligtvis så ska jag sluta när det är dags och ingen annan ska behöva säga till mig att nu är det dags...”

Sina känslor om livet tror Britta delvis har att göra med sitt tidigare liv. Det förklarar hon med att de vägskalet hon hamnat vid tidigare, har gjort att hon haft olika faser i livet. Det som inte varit roligt har hon ändrat på och hon känner att hon alltid har kommit framåt och varit på väg i livet. Genom livsloppsperspektivet kan man genom Brittans positiva syn på framtiden förstå de vägskalet som hon hamnat vid och de val hon gjort i livet, att hon har tagit hänsyn till de saker som skett och där hennes förståelse för framtiden blir lättare. Då Britta har ändrat på de saker som hon inte känt sig tillfredsställd med på rätta tidpunkter i livet, har kanske gjort att hon känner som hon gör. Om valen hade varit annorlunda eller om inte Britta tagit de steg i livet exempelvis högskoleutbildningen, hade hon kanske inte känt lika som hon gör över framtiden. Britta vill känna själv när det är dags att sluta arbeta och inte bara tänka på den kronologiska åldern, som säger att det är dags för pension när man är 65år. Britta känner sig nöjd med livet som hon levt och att det hela tiden hänt saker, men en nackdel är att tiden går lite för fort. Utifrån rollteorin kan det tolkas som att den del av rollförändringen som kommer genom pensionering kan ses som ett byte ner i status för många och därigenom kan det byggas upp en rädsla hos en del individer (Tornstam, 2005). Vi tolkar detta som om Britta kan ha en rädsla för att kliva ur den roll som hon har genom yrket, trots hennes önskan om att få fortsätta hålla igång upplever vi under intervjutillfället en ignorans mot ålderdomen som om det är en rädsla som ligger i att bli gammal och pensionär. Det beskrivs i Tornstam (2005) att gerontologer talar om den rollförändring som sker i den senare delen av livet ses som rollförluster. Den övergång som sker beskrivs att komma hastigt och oväntat för många, dock gäller det inte alla då en del tar övergången stegvis och fortsätter att delvis förvärvsarbeta även efter pensionsåldern. Med dessa förutsättningar och genom att Britta ser sig nöjd med det liv hon levt, kan det tolkas som om att Britta kommer att gå in i åldrandet och tredje åldern med goda förutsättningar för ett gott åldrande.

Håkan, Ebba och Kalle beskriver sig själva som att de befinner sig på den andra delen av livet och att de numera befinner sig på den nedre delen av trappan. Här ses en jämförelse med Eriksons teori där individen på ett naturligt sätt ser sig själv som att den går upp i trappan tills den når toppen och att den senare delen av livet går neråt i densamma. Individen går in i det stadium som präglas av antingen integritet eller förtvivlan. Jämförelsevis med livsloppsperspektivet ökar förståelsen för ålderdomen om individen ser livet som en process, där denne utvecklas för att slutligen komma till ålderdomen som det sista stadiet. Både Håkan och Ebba känner sig nöjda med sin uppväxt och anser att 40-talet var en bra tid att födas in i.

Medan Håkan känner sig pigg och njuter av livet som pensionär, känner sig Ebba mer trött och att kroppen nu börjar säga ifrån mer än tidigare.

Ebba säger så här:

”Ja, kanske man skulle... man känner sig lite tröttare och känner att man vill ta lite pension tidigare om det går. Mmm...”

Kalle beskriver sin tid på den andra delen i livet som en tid då krämporna kommer och arbetet blir tyngre och tyngre. Detta ser han tillbaka på sin bakgrund och förklarar att hans uppväxt och hårda arbete från barnsben satt sina spår. Han började arbeta på sommarlovets första dag i årskurs sex och fram till sista dagen innan skolstarten i årskurs sju, och sedan vidare tills han fick fast anställning efter årskurs nio, var det full fart och tunga arbeten. På den tiden fick man tjäna sina egna pengar och hjälpa familjen med hemmet. Trots detta hårda och tunga arbetsliv som han levt är han nöjd med det. Kalles berättelse om sin uppväxt, stämmer bra in på hur Thorslund & Larsson (2002) beskriver livet hos 40-talisterna. Enligt dem så föddes 40-talisterna i ett samhälle där välfärdssystemet var annorlunda mot för hur det är idag. Det var en mer omfattande fattigdom och de arbeten som 40-talisterna fick efter skolgången var ofta tuffa med långa dagar. Enligt livsloppsperspektivet (Tornstam, 2005) som visar på hur delarna i livet har byggt upp den individ som man är idag, kan Kalles beskrivning om hans utvecklande uppväxt förstås bättre. Hans tidigare liv har gjort det till den han är idag och hans förståelse för ålderdomen. I den senare delen av livet där individen kanske inser att livet varit meningsfullt, infinner sig en acceptans och en mognad av de tidigare stadierna i livet. Trots hårt arbete och många sorger där nära och kära har gått förlorade i det fysiska livet, kan den integritet som Ericson beskriver i sin utvecklingsteori skapas (Erikson 2000). Precis som vi tidigare beskrev utifrån Kalles perspektiv, att han har slitit och arbetat sedan unga år men ändå innehar känslan av att vara nöjd med det liv han levt. Däremot om Kalle hade känt missnöje över sin uppväxt och sin livssituation, skulle han kunnat få en känsla av förtvivlan och känna en frustration av att livet gått för fort och att det är för sent att börja om. Det är den bristande känslan av att inte levt ett tillräckligt gott liv, som kan skapa en fruktan för att bli gammal och en rädsla inför döden.

6.3 Framtidens behov

För att människor ska kunna få leva som de vill och må bra även under den senare delen av livet, finns olika behov. Behoven är olika förväntningar (Larsson & Thorslund 2006) som 40-talisterna bär med sig och försöker uppfylla för att få det liv som de strävat efter. Att kunna leva upp till alla 40-talisters behov kan vara svårt, men en önskan även för omvårdnadspersonal är att kunna tillgodose en bra vård och omsorg till alla. Dessa enskilda behov göra att orättvisa kan skapas, då vissa behov kan vara lättare än andra att tillgodose. Sjukdomar är en viktig del i livet och ställer många gånger till det för ens liv och hur vi kan leva det.

När Kalle tänker på framtiden och på de behov han har för att få leva som han vill säger han så här:

”Herregud, ja att få va något så när frisk i alla fall... Ska det ta slut så ska det ta slut fort(bestämt röst), så jag slipper sitta i tillexempel en rullstol... flera år. Då är jag hellre... slut riktigt. Sitta i en rullstol kan man väl tänka sig nåt år men då ska man vara så när som på frisk annars då...”

Många gånger är sjukdomen starkare än viljan och 40-talisterna får släppa efter för sina mål och visioner. Erikson (2000) beskriver hur individens liv är en enda livscykel som sträcker sig från början vid födelsen och till dess döden inträffar, så som vi börjar ska vi sluta och det sista stadiet har betydelse för det första. Vad är det då som säger att 40-talisterna ska ha mer än de primära behov när vi blir gamla än de som vi har när vi föds? Livet handlar mestadels om hur människor försöker överleva psykiskt, fysiskt och socialt, det är när det sista stadiet är uppnått vi kan blicka tillbaka och se hur livet har varit och hur människan har levt. Uppnår människan en form av nöjdhet över det som varit kan denne lättare acceptera att livet inte slutar som det var önskvärt. Livet kanske kommer att sluta som det började, där behoven inte var så mycket mer än tillsyn, mat, närhet och hjälp med de basala rutinerna. Informanterna tolkar de uttryck om önskan om att få vara frisk som ett led i detta, då ålderdom ofta sammankopplas med smärta och en hjälplöshet som är främmande för många.

De behov Håkan har för att kunna leva och må bra i framtiden uttrycker han på detta sätt:

”Hm jaaa att jag får vara frisk är ju A och O, att jag får känna som jag känner nu och att pension behåller sitt läge som den är nu så jag slipper känna några ekonomiska svårigheter... ööh... jaa de är nog det viktigaste...”

Alla fyra informanter säger att det är viktigt att få vara frisk i livet så man kan få göra det man vill. Håkan och Ebba är de som tar upp ekonomin som en stor betydelse för 40-talisterna och framtidens äldre. Håkan menar att ekonomin måste hålla sig stadig så man vet att man klarar sig i framtiden. Ebba menar att ekonomin styr så mycket idag och hon är rädd att pensionen inte kommer finnas kvar om några år, så att hon mister en massa pengar när hon ska gå i pension. Hon fortsätter med att ekonomin kommer att styra hur 40-talisterna kommer att kunna leva och ha det i framtiden. Där har de inte så mycket att säga till om. Behov som att få leva och umgås med sin familj är något som de flesta tycker är viktigt och berättar om. För Britta är det viktigt att hålla sig sysselsatt och det är något som hon vill kunna fortsätta att göra i framtiden.

6.4 Äldreomsorgens olika sidor

40-talisterna ser olika på äldreomsorgen idag, både dess för- och nackdelar. Det är även här som individens behov har en stor bidragande del i hur man själv ser det. Blir behoven uppfylla idag så är det lättare att se ljus på äldreomsorgen än om de inte finns eller går att uppfylla i denna tid, det gör att det ser mörkare ut.

Håkan beskriver de fördelar och nackdelar genom erfarenheter som han fått genom att ha sin mor på ett ålderdomshem i samma kommun som han själv bor i:

”fördelen är ju att de människor som inte kan ta hand om sig själv orkar med sig själv och är sjuka kan få hjälp, nackdelen är ju att äldreomsorgen måste utvecklas för den står ju på en grundstadie idag, terapi existerar inte inom äldreboenden idag kanske bara 1 % och då beror det ju vilka som är anställda. Jag tror det kommer att vara lika i mitt liv om inte nyutbildade ungdomar kan ta över och utveckla åldringsvåden till nåt bättre än vad det är idag. Vad jag grundar det på är att jag har haft min mor på ett

äldreboende den erfarenheten jag fått genom detta och är det som det är där så vill då inte jag in även om jag blir senil. Personalen! Vissa är ju utvecklade och är helt underbara men ungefär 50 % är mer intresserade av sig själva och glömmar bort varför dom är där. Det verkar som om dom inte ens vill umgås med dom äldre...”

Håkans oro genom äldreomsorgens olika sidor gör honom bekymrad. Han beskriver att nackdelarna är betydligt fler än fördelarna och det tycker han är oroväckande. Håkan tycker att det är bra att det finns en äldreomsorg i Sverige, men känner att utvecklingen har stått still på många områden.

Kalle förklarar att han inte vill bo på ett äldreboende i framtiden, och om han måste så vill han att någon ser till att han inte bara behöver ligga i en säng eller sitta i en rullstol hela dagarna. Kalle är rädd att han kommer att vara så pass pigg psykiskt, och förstå vad som händer men inte kan göra något åt det. Kalle menar att om man är klar i huvudet så finns det nog en ganska bra omsorg att komma till, men blir man senil så tycker han inte att äldreomsorgen ser ljus ut för den individen. De erfarenheter som Kalle berättat om, har han fått genom närstående som vistats på ålderdomshem som han har haft ständig kontakt med. Han tycker att flertalet av personalen är opersonliga och istället för att hjälpa kunden så klagat de över nästa kund som de ska till och den tidspress som de känner. Kalle tror inte att äldreomsorgen kommer att bli bättre i framtiden för 40-talisterna, utan snarare tvärtom. Han tror att det mesta sitter i pengar och som det ser ut idag så går det nedåt. Däremot hoppas han att dessa dystra tider med ekonomin skapar en bättre personal i framtiden. Han menar att ungdomarna måste ställa om sig nu när de får uppleva lite bistrare tider, att detta ger resultat i framtiden när de förhoppningsvis lär sig sträva och förstå att de själva kommer att bli gamla så småningom. Enligt livsloppsperspektivet (Tornstam, 2005) kan Kalles hopp om att ungdomarna i framtiden kommer att få leva mer som 40-talisterna har gjort, förstås bättre. Kalle menar genom detta att ungdomarna måste ställa om sig nu när de får uppleva lite bistrare tider och att detta ger resultat i framtiden när de förhoppningsvis lär sig sträva och förstå att de själva kommer att bli gammal så småningom. Det kan vara lättare för ungdomarna där många troligtvis blir personal inom äldreomsorgen, att förstå Kalles resonemang om de sätter sig in i bilden hur 40-talisterna levt under sin uppväxt. Det kan vara svårt att jämföra sig och sin bild med andra människor som kommer från en helt annan generation. Delarna i livet följer med och blir helheten i livet, vilket livet måste ses som en process i slutändan.

Kämpiga tider med sämre ekonomi och en strävan att behöva hjälpa till och arbeta för att klara sig, kan vara viktiga delar för framtidens syn. Eftersom människan har delat av livet med sig i bagaget vilket byggt upp människan till den som man är idag, kan dagens ungdomar få en annan syn och bättre förståelse genom att ha upplevt olika situationer genom uppväxten. Dessa situationer påverkar människan både positivt och negativt och Kalles hopp om en bättre framtid med personalen inom äldreomsorgen och en förståelse för 40-talisternas syn, kan ge både negativa och positiva sidor. Nackdelen kan i framtiden visa sig genom att den upplevda tiden i dagens ekonomiska kris, motarbetas och trängs bort av de som är unga i dagens samhälle.

När Kalle talar om skillnader mellan sin uppväxt och de som är unga i dagens samhälle, uttrycker han det så här:

”Jo, dom är... alltså dom som är gammal nu å som blir gammal dom har varit med sen ett annat perspektiv vi... än ungdomen idag. Vi har haft det lite sämre och har fått lära oss att veta hut. För det har inte ungdomen idag tycker jag e...”

Ebba hoppas att äldreomsorgen blir bättre i framtiden för 40-talisterna och att personalen slipper stressa som de gör idag. Hon skulle vilja att personalen skulle få mer tid till att exempelvis koka kaffe och laga mat i lägenheten, istället för de matlådor som många får idag. Under den tiden menar Ebba att de även kan samtala med varandra, som de idag inte har så mycket tid över till. Att få känna matdoft skulle vara en bidragande orsak till att känna sig piggare och matlusten ökar mer. Hon berättar att hon inte vill ha matlådor när hon blir hjälpbehövande och inte kan laga sin mat själv.

Britta som själv arbetar inom äldreomsorgen och med en högre position än omvårdnadspersonal ser lite annorlunda på äldreomsorgen för 40-talisterna än de andra informanterna. Hon har lättare att se fördelarna eftersom hon själv har arbetat så många år inom äldreomsorgen och det är fördelarna som hon går in på först. Britta menar att det skett en stor utveckling i tiden och en bra äldreomsorg. Det finns mycket att välja på och de fria valen kommer bli fler med tiden. Utvecklingen av dagliga verksamheter är exempel som hon tar fram när det gäller förbättringar. Nackdelen som hon ser, är att det ställs högre krav på personalen och det blir svårare att få tag på kompetent personal. De högre kraven på personalen gör även att konkurrensen måste bli stärkas mellan kommunal och privat verksamhet då det inte finns någon form av privat vård och omsorg här där vi bor, menar Britta.

6.5 Hjälpbehövande

Det ögonblick som människan kommer i kontakt med hjälp, blir de kunder/klienter. I en miljö där människor är hjälpberoende blir de automatiskt kunder, medan i en miljö bland familj och vänner är man en individ. Det finns skillnader i att känna sig som individ och kund, och för människan är det viktigt att ha individen kvar även i framtiden som kund och hjälpbehövande. Vikten av att bli behandlad och bemött som individer inom äldreomsorgen är viktigt för våra informanter. Som kund och hjälpare är det viktigt att båda lär sig hur man ska uppträda gentemot varandra, vilket även ger en positiv bild i samarbetet. Kundens inläring sker genom erfarenhet och genom socialisation av kundrollen. Hjälparens inläring sker genom en kombination av teori och praktik. Balansen mellan de två parterna är viktig för att samarbetet ska fungera. 40-talisternas behov av att ha makt, att kontrollera och bestämma över sig själva, kan vara svåra inställningar som inte riktigt överrensstämmer med den verklighet som de hamnar i. Genom att öka balansen och samarbetet mellan kund och personal, stärks respekten och de goda möjligheterna att själv kunna påverka sitt eget liv så mycket som möjligt. Ebba har starka känslor inför äldreomsorgen i framtiden som själv hjälpbehövande. Hon har sparat pengar länge och har en bra ekonomi för framtiden. Vidare uttrycker hon sin frustration och ångest över den tid där hon eventuellt kan komma att vara i behov av hjälp och vill helst inte prata om det.

Ebba svarar här på frågan om hur hon ser på äldreomsorgen som eventuellt hjälpbehövande i framtiden:

”Jag känner inte att jag vill ha det så, näää. Jag vill inte att andra ska sköta mig, nä det vill jag inte...”

Vi frågar Varför?

”(skratt) jag vill inte det, jag vet inte. Det är för mycket folk det är... Man får aldrig se samma ansikten. Utan det blir olika ansikten varje gång och det tycker jag inte om. Visst kan man väl ta hjälp men jag vet inte om jag vill ha någon hjälp... Ja helst vill man väl bo hemma och få hjälp... men orkar man inte så läre man väl till ett boende då. Fast det blir nog sista anhalten de...”

Ebba känner oro över att andra människor ska sköta henne och att det ska vara många olika människor som ska springa hemma hos henne. Hon vill ha möjlighet att känna igen de människor som kommer, innan personalen byts ut och det kommer nya. Efter en stund ändrar sig Ebba lite och berättar att hon visst vill ha hjälp om hon måste när hon blir gammal, men att hon då vill bo kvar hemma i sin bostad. Denna sista mening sägs med tårar i ögonen och Ebba byter snabbt ämne. Att vara förberedd på hur rollerna förändras och vad som kommer att förändras, skapar en tryggare bild för individen då det gäller socialiseringen in åldringsrollen. Att förbereda sig inför en ny roll kallas även för *anticeptorisk socialisation* och är enligt Tornstam (2005) en viktig del i förberedandet inför en ny roll. Inför vuxenrollen förekommer detta oftast i hög grad, dock inför åldringsrollen förekommer det nästan inte alls. Enligt rollteorin kommer individen oftast helt oförberedd in i åldringsrollen, det kan göras en jämförelse med Eriksons utvecklingsteori, där det talas om hur varje steg ersätter ett annat, där förberedelser görs regelbundet i varje steg inför nästa. För att återgå till Ebba och det faktum att hon helst inte vill tala om detta ämne. Detta kan bero på att hon ser åldringsrollen som något negativt genom den statusförändring som sker, och genom de normativa förändringar som hon själv ställt upp inför åldringsrollen, trots att det i verkligheten finns mycket få förväntningar som riktas specifikt mot äldre. Den mest markanta förväntningen som finns, är den att lämna plats på arbetsmarknaden för de som är yngre. Att Ebba ännu inte kan identifiera sig med åldringsrollen kan även ligga till grund för de motsättningar som Ebba har för att tala om framtiden som hjälpbehövande. Att kunna identifiera sig med åldringsrollen, underlättar för möjligheten att i förtid kunna göra sig bekant med denna.

Ebbas krav på äldreomsorgen tror hon inte blir annorlunda än vad dagens äldre har, och hon beskriver det så här:

”Nää, det tror jag inte jag kommer ha. Jag törs inte säga nåt...”

Vi frågar Varför?

”Nä, då blir man väl utan hjälp innan det är färdigt. Nä, det är klart man är glad för den hjälp man får...”

Ebba kanske tar med de delar i åldrandet som är mest negativa, vilket kan bidra till de orosuttryck som hon ger inför att som 40-talist bli hjälpbehövande inom äldreomsorgen. Ebba känner sig osäker på vad hon verkligen vågar säga till om i tron om att hon kan bli utan hjälp då. Ebba har svårt att se framtiden med glädje då hennes inställning till framtiden speglas av en många förluster av olika slag. Ebbas känslor om att inte vilja prata om framtiden som hjälpbehövande inom framtiden, kan ses inom rollteorin som svår då förlusterna som medföljer den nya rollen är starka för henne (Tornstam, 2005).

Övergången från individens självbild som subjekt till objekt kan vara stor och känslomässig för många människor. Denna förändring kan vara lättare för vissa och svårare för andra. Det kanske också beror på vilken och i hur stor utsträckning hjälpen är. Från att själv ha agerat, dömt och bestämt, till att sen bli ett föremål för agerande, bedömning och beslut, är stora skillnader i livet. Enligt rollteorin spelas de roller som förväntas och som individen själv förväntas spela (Tornstam, 2005). Som kund kan en känsla över att inte längre råda över sig själv komma, utan istället vara ett objekt för den professionella hjälparen. Kanske kommer kraven från kunden att bli starkare eller svagare med åren. Främmande människor och experter kan komma och lägga sig i och kräva samarbete av olika slag. Detta kan kännas kränkande och kvävande för kunderna medans det är en hjälp från omgivningen, samtidigt som det tacksamt kan tas emot av andra. Kundrollen kommer alltid att vara en social identitet som sparas och arkiveras, men som är skyddad mot offentlig insyn. Valet av vissa rollen går inte att bestämma själv utan de är tillskrivna roller enligt Tornstam (2005). Kundrollen kan vi se som en sådan roll, då vi själv inte kan rå för att sjukdomar och andra faktorer påverkar människan så de inte kan klara sig själv. Det är även i denna åldringsroll som förändringarna från tidigare roller blir som störst och känslan av rollförlust kommer.

När Britta fick en fråga om hon funderar på äldreomsorgen som hjälpbehövande svarade hon så här:

”Ja, självklart gör jag det. Det kryper på något vis lite närmare nu och jag brukar tänka ”skulle jag vilja vara här och bo”. Jag kan lättare se det idag än för säg 10 – 15 år sen. Man tror ju att 40-talisterna kommer att ställa mer krav... aa jag vet inte, jag kan nog inte riktigt hålla med det. Jag tror att så länge jag klarar mig själv är allt ok sen när jag inte gör det kommer jag då att orka ställa dom där kraven? Då tror jag hellre att det gäller för våra barn att ställa dom där kraven. Vi ställer nog inte så höga krav...”

Britta lever i nuet och det anser hon vara jätteviktigt för hennes generation. Hon tror att 40-talisterna skjuter fram det dåliga och det är så hon tänker.

Britta säger så här:

”Jag tror att man skjuter fram det dåliga. Man ska inte se det dåliga utan det är det positiva som ska fram vilket jag inte tror att 40-talisterna tänker...”

Håkan förklarar att han som 40-talist tror att han idag har mer krav än vad dagens äldre har. Han kommer själv att strida för sig själv så långt det är möjligt, men han är rädd att han en vacker dag inte kan göra det av olika anledningar och då blir det svårt. Han tror att det i framtiden hänger på 40-talisternas anhöriga och hur de kämpar för deras närstående. Håkan

vill inte hamna inom äldreomsorgen och hoppas han slipper uppleva den tiden, samtidigt som han inte heller vill att hans anhöriga ska få ta hand om honom.

Håkan själv beskriver med hög och bestämd ton i sin röst:

”Jag hoppas att jag avlider innan jag får behovet och kommer i den situationen, men klart om jag behöver och inte kan ta hand om mig själv så måste jag ju och jag vill ju inte att mina anhöriga ska behöva ta hand om mig när jag ligger där som ett vrak...”

Håkan uttrycker ord som att det blir 40-talisternas barn och barnbarn som kommer att få strida för deras rättigheter när de blir gamla och hjälpbehövande. Detta kan vi tolka som en del ur rollteorin där det enligt Tornstam (2005) talas om ombytta roller eller som det kallas på engelska *”role reversals”*. Föräldrarna har alltså tidigare haft roller med ansvar och auktoritet och under ålderdomen börjar dessa roller nu spelas av barnen, där barnen blir föräldrar åt sina föräldrar. Barnen blir föräldrarnas rådgivare så att säga, dock måste insikten finnas och medges om att den auktoritet som de tidigare haft går till viss del förlorad. Detta kan ses som en förklaring i hur Håkan ser naturligt på den rollförändring som sker, och vi tolkar det som om han redan accepterat att det kommer att ske en rollförändring. I dagens samhälle kan det upplevas som att det är mer tillåtet att överlåta den här typen av ärenden till sina barn, de ombytta roller som det talades om innan, kommer mer naturligt (Tornstam 2005).

För att få en så bra vård som möjligt borde kanske varje individ förbereda sig mer för den kommande tiden i livet och kanske fundera mer på rollen som hjälpbehövande så att det blir lättare när den väl kommer. Genom förberedelser blir den tiden lättare och medvetenheten om åldrandet ökar. Håkans terapi och hans sätt som han förbereder sig för framtiden, är att han håller sig i kondition genom trädgårdsarbete och extrajobb trots att han sedan några år tillbaka gått i pension. Han tror att det är ett sätt att stärka sig själv och att ha kraft för att orka med att klara sig själv i livet längre. Här kan vikten av vad Håkans terapi betyder för honom ses, då det är hans sätt att inte tappa tron på framtidens liv och att rollförlusterna inte utmärker sig lika starkt för honom. Håkans acceptans kan även tolkas utifrån livsloppsperspektivet där han ser hur livet har format honom till den han är idag och förståelsen för att han som tidigare beskrivits, ser sin nuvarande ålder som en del av den sista delen i den utvecklingsprocess som pågår hela livet.

Kalle tycker att det är bra att äldreomsorgen finns, men han vill inte ha hjälp av den om det inte är absolut nödvändigt. Han tror att kraven kommer bli större från hans generation 40-talisterna, men han själv kommer nog tacka och ta emot det som erbjuds.

Detta beskriver Kalle så här:

”Nja, även om jag har mer krav så tror inte jag att jag får det beviljat...”

Här fick vi förtydliga frågan och ställer den igen: ”Men tror du att du kommer ha mer krav?”

”Näääeee, jag vet inte... det är så svårt att säga nu. Man får nog vara nöjd om man får den vård... eller det som är nu. Huvudsaken man har tak över huvudet och mat. Inte nåt jävla kolliställe e med en massa jävla folk e. Jag

hoppas man får vara... själv eller två. Men 40-talisterna i övrigt kommer ha mer krav, var beredd på det...”

Kalle ser sina äldre dagar tillsammans med sin fru och att de kanske kan hjälpa varandra mycket istället för personalen. Det menar han med att de kanske är svaga på olika sätt, och att de kompletterar varandra bra ändå. Kalle försöker att inte fundera på äldreomsorgen då den gör honom bekymrad, det spelar ändå inte ingen roll menar han. Den ekonomiska biten har Kalle tryggt och han har tidigt kämpat för att arbeta bort sina skulder. Han menar att ekonomin har en betydande roll i framtiden och det är viktigt att ha lite pengar undanstoppad, vilket även Gunnar Westerberg (Majanen m.fl. 2007) tidigare nämnt. Trots Kalles ord om att det inte spelar någon roll om han funderar på äldreomsorgen och framtiden, kan det anses att det egentligen inte stämmer med hans agerande. Då Kalle tidigt i livet började spara pengar till ålderns höst, ses hans funderingar om framtiden trots allt. Detta kan tolkas genom livsloppsperspektivet, att de olika tidernas händelser kan ha betydelse för förståelsen och för framtiden (Tornstam 2005). Kan Kalles uppväxt och bakgrund tidigare i livet ha spelat in då hans ekonomiska sparande kom ganska tidigt i livet? För att besvara frågan kan Kalles uppväxt med hårt arbete och pressen att tjäna pengar kan ligga till grund för detta. Genom att Kalle tidigt i livet fått lära sig om pengarnas betydelse och hur svårt det kan vara, fått erfarenheten om hur han ska förhålla sig till det ekonomiska i framtida livet. Med hänsyn till det som tidigare sagts, kan det också tolkas som om Kalle har behovet av att ha kontroll över det egna livet och att själv få bestämma hur hans framtid ska se ut. För att Kalle ska behålla känslan av att ha kontroll och för att uppfylla de behov han har krävs det att han får möjligheten att själv bestämma om de saker som han önskar. Kalle tror att kraven blir större från Sveriges 40-talister i framtiden till motsats för Britta och Håkan.

Britta sa så här:

”Näääej, jag tror att man är så långt gången och dålig innan vi 40-talister hamnar på ett boende, så jag tror inte att vi har mer krav. Man accepterar nog bara läget som det är då...”

Håkan sa så här:

”Idag har vi 40-talister mer krav än många andra och lever därefter. Men i framtiden tror jag inte vi kommer ha det. Jag tror inte att någon orkar bry sig när man väl är där...”

Dock kommer Håkan, som han själv tidigare uttryckt, att strida för sin egen rätt till den hjälp och de behov som han anser sig själv att ha i framtiden.

6.6 Förslag till äldreomsorgen

Britta börjar med att förklara hur viktigt hon tycker det är med valfriheten. Hon menar att det är alldeles för strikta regler idag om vem som får beviljad plats på boende. Britta anser att det idag är stor vikt på de fysiska behoven när det gäller att bli beviljad en plats på ett boende. Även Håkan beskriver att valfriheten bör vara mer. Han tycker att rätten till vård bör komma när man anser sig i behov av den, vilket i sin tur leder till att människor får hjälp och vård tidigare i livet och har möjlighet att må bättre. Här tolkar vi Håkans önskan om att själv få bestämma när människor är i behov av omsorg, som en annan syn på rollförluster och då på ett mer positivt sätt. Då det tidigare nämnts att rollförlusten som sker genom ålderdomen och

som hjälpbehövande inte går att rå för och sker trots man vill eller inte, tolkar vi det som att Håkan här ser chansen till att själv får välja när det stadiet ska komma. Detta kan ses som att göra rollövergången till kund som mindre smärtsam då valet har kommit från individen själv. Att kunna få bo på ett boende om man känner sig behov av det istället för att få bo själv i en lägenhet och inte må bra, är en önskan från Håkan. Håkan menar också att umgänge med andra människor kan vara en stor bit för att få må bra och känna sig behövlig. Han tycker att i dagens äldreomsorg har personalen inte tid att sitta ner med kunderna och det är förskräckligt, detta vill han ha ändring på. Han baserar detta på erfarenheter genom att ha vårdat en av sina föräldrar på ett boende nyligen och det är genom detta han anser att personalens tid inte finns för annat än det absolut nödvändiga.

Håkan uttrycker sig så här under intervjun när vi frågar om han har några egna förslag till förändring och eventuellt förbättring inom äldreomsorgen:

”Att personalen engagerar sig mer, att alla ska ha rättighet att få vård innan dom blir för dåliga och senila och konstig i huvvet... dom som vill ska kunna få en sån plats som dom önskar istället för att sitta ensamma i en lägenhet. Dom ska ha umgänge och de ska engageras det innebär ju om dom vill det själv, det vill jag... ja minns mora hon satt ju där själv varje dag, hon ville ju att personalen skulle sitta ner och hålla henne sällskap när hon åt men då höll dom bara på att diska och sånt istället... hon fick ju bättre aptit när hon fick sällskap det vet jag ju själv hur tråkigt det är att sitta ner själv och äta. Det är så här jag vill ha det i alla fall om jag måste in på nåt hem...”

Håkan menar genom detta att personalen ska få mer tid över till kunderna istället för den tid de lägger ner på exempelvis tvätt, disk och städning av de gemensamma utrymmena. Det finns, enligt Håkan, nästan aldrig en liten tid över och det sociala med kunderna hamnar utanför. Att själv få bestämma när och vart den sista delen av livet ska levas, kan troligtvis de flesta människor hålla med om att det är en rättighet. I dagens samhälle finns dock inte den möjligheten i den utsträckning som informanterna önskar att den gjorde.

Enligt Kalle är det den ekonomiska biten som i slutändan styr allt och det leder till att det blir sämre med tiden enligt dagens ekonomiska kriser. Han menar att personalen kan vara en del av det sämre, då de för det mesta klagar över att de inte hinner på grund av att de är för lite personal. Vidare tror han även att det sitter i bekvämlighet och att viss del av personalen är alldeles för bekväma. Han vill inte dra all personal över samma kam, men tycker att utbildning för personalen skulle vara mycket bra. Utbildningen i sin tur tror Kalle skulle stärka och utbilda personalens synsätt, vilket i sin tur leder till bättre omvårdnad för kunderna. Kalle tror även att rekryteringen för personalen är för svag idag, då det i framtiden ska ställas mer krav. Idag tycker han att det är stimmigt och rörigt på boendena inom äldreomsorgen, då han upplever miljön som onaturlig för äldre människor. Kalle är medveten om sällskapen och att umgänget med andra gör att många mår bra men samtidigt blir det för många runt omkring dem. Sin sista tid i livet vill vi ha lugn och ro och gemenskap, men med måtta, menar Kalle. Att det går människor överallt och plockar runt omkring en är inte alls rogivande. Det gör att man istället blir nervös och orolig själv. Kalle tror att 40-talisterna kommer säga ifrån mer och ifrågasätta mer än dagens äldre. Dock tror han inte att detta kommer ge något mer för dem, då det i slutändan är politikerna som bestämmer och att personalen inte kommer engagera sig

mer för det. Enligt Magdalena Andersson (Rollén & Wikman, 2008) framkommer det att Magdalena har liknande tankar om framtiden för 40-talisterna som Kalle har. Magdalena menar att 40-talisterna inte kommer att tacka och ta emot som dagens äldre gör, utan de kommer att vilja bestämma mer själva.

De högre kraven måste ställas nu och Kalle förklarar det så här:

”Jag vet att det inte kommer ändras... vad jag tycker e... för det är beslut på andra nivåer det... det ser man på hur det är nu bara. Det är bara möten, möten och möten för personalen, det är ju för fan nästan 90 % möten för de äldres tid. Här slänger de ut miljon på miljon och miljard för miljard på järnvägar och sånt där... det är klart att det är bra att folk har jobb som kan bygga det där men för att komma snabbare fram, sen sitter dom på möten. Nä, det behövs nog lite dystra tider ett tag så folk får vakna... vi har levt på kreditkort länge nu. Nu får vi till att betala...”

Kalle tänker vidare att det i framtiden ligger mycket på dagens ungdomar, att de som senare ska ut i arbetslivet får lära sig från start och får kämpa lite i livet för att förstå äldres situation. Kalle har svårt att acceptera hur bra dagens ungdomar har det och tycker att livet är alldeles för lätt för dem för att de ska kunna klara sig genom hela livet tryggt. Han menar att det en vacker dag kommer bakslag för dem och då är det bra om de kan stå emot dem. Enligt Larsson & Thorslund (2006) förklaras behov som ett begrepp som ändras med åren, och den finländske filosofen G.H. von Wright förklarade behoven som att man ser olika på dem genom generationer, det vill säga att de behov som idag ses nödvändiga är kanske onödigt för andra generationer. Det som människor idag anses vara i behov av och tar för givet när det gäller saker som kläder, kost och bostad, kan ses av äldre generationer som onödigt lyx. En orsak till det svårfångade behovsbegreppets har enligt Larsson & Thorslund (2006) en politisk omtvistad grund i botten. Genom att hänvisa till förekommande behov i landet har det kommit fram att det är ett sätt att vinna i olika politiska situationer, samt att behovet har blivit ett sätt att försvara de egna idéerna om samhällets resursfördelning.

7. Avslutande diskussion

I denna del av studien kommer en diskussion utifrån de resultat som framkommit samt analysen som gjorts. Genom detta är syftet att ge läsarna en sammanfattning av resultatet och våra tankar kring det.

Syftet med studien var att ta reda på hur fyra 40-talister ser på sin framtid som eventuellt hjälpbehövande inom äldreomsorgen samt vilka behov, farhågor och förväntningar de har. Att i framtiden som äldre vara i behov av vård och omsorg är en oro som informanterna beskriver.

Det är uppenbart att det som människan varit med om tidigare i livet påverkar hur det kommer att bli i framtiden. Genom att blicka tillbaka och jämföra det som skett tidigare i livet har informanterna fått mer förståelse för hur livet ser ut och har format sig. Om utgångspunkten ligger i livsloppsperspektivet kan detta ses tydligare genom att livet består av delar som samlats under hela uppväxten. Dessa delar har en enorm betydelse för hur livet, när det gäller den enskilde individen, kommer att fortlöpa. Det är också detta som gör att den enskildes behov skiljer sig från andras när det gäller mötet med vård och omsorg på äldre dar.

Att som omsorgspersonal ha förståelse för sina vårdtagare kan vara svårt då de själva inte levit på samma sätt och har samma behov. Denna olikhet mellan människor och deras bakgrund, kan det göra att informanterna känner oro inför sin kommande tid i livet. Informanterna önskar att det blir en förbättring inom äldreomsorgen för att ska kunna släppa oron kring den otrygga framtid som, enligt dem, väntar. För oss är detta en frustration att människor ska behöva känna så här inför deras sista tid i livet. Det är nu 40-talisterna ska kunna glädjas åt livet som varit och ta nya tag och blicka framåt med positiva tankar. Nu fortsätter deras liv efter arbetet, och en ny start med pensionen börjar, vilket är en tid som ska ges möjlighet att glädjas åt.

De förväntningar som informanterna har med framtiden, är olika behov. Behoven är viktiga och ses olika mellan människor. Det är viktigt att människor få sina behov tillgodosedda för att de ska känna livskvalitet. Att få vara frisk och kunna klara av mycket själv även i fortsättningen, är viktiga delar som informanterna påvisar i studien. Oron över detta är anmärkningsvärd och intressant. Det är också detta som gett oss flest funderingarna på hur vi som blivande chefer kan påverka framtiden för 40-talisterna genom att, med deras tidigare liv och erfarenheter i åtanke, ta tillvara på deras olika behov. För att detta ska bli möjligt måste 40-talisternas åsikter samlas. Den oro informanterna ger uttryck för i denna studie gör att nackdelarna med framtiden och äldreomsorgen blir större än fördelarna. Detta är inte en bra inställning enligt vår mening, men dessvärre kan det bli svårt att ändra på i framtiden då det grundar sig i deras bakgrund och tidigare erfarenheter. Det skulle troligen bli annorlunda och bättre om informanterna försökte att se det positiva i att få hjälp när de är i behov av det, vilket snarare visar på en fantastisk möjlighet till stöd och trygghet inom äldreomsorgen. Det är viktigt att ta med det positiva in i rollen som chef eller som blivande chefer inom sociala omsorgssektorn, då det även är upp till oss att försöka påverka framtiden. Genom att driva en äldreomsorg med bra kvalitet där människor mår bra och får sina behov uppfyllda, påverkas även framtidens äldre mer positivt.

Enligt Tidigare forskning visar på att 40-talisterna kommer ha stora krav på äldreomsorgen och att de inte kommer att niga och ta emot som de äldre gör idag. Detta ser vi som väldigt

intressant med tanke på att informanterna i vår studie inte tror sig ha större krav på äldreomsorgen än vad de äldre har idag vilket alltså är motsats till tidigare forskningen. Troligen beror detta, till stor del, på den tid vi lever i nu då ekonomin och politiken styr mycket och svenska folket inte har så mycket att säga till om, vilket även framkom i vårt resultat. Detta gör att människor inte orkar kämpa när de blir äldre utan tackar och tar emot istället. Vilket även gör att framtidens äldre inte ser med glädje på äldreomsorgen som hjälpbehövande. Det är glädje som önskas och detta har alla människor ett ansvar i att försöka nå fram till.

7.1 Metoddiskussion

Alla fyra informanter gav en positiv respons när de blev tillfrågade av oss att vara med i studien och de tvekade inte en sekund. De ville gärna vara med och dela med sig av sina tankar och funderingar över framtiden. När ryktet spridit sig fick vi förfrågningar av fler 40-talister i hopp om att även de skulle få vara med i undersökningen. Detta säger oss att intresset för framtidens äldreomsorg och människornas tankar om framtiden, är en viktig aspekt. Det finns en vilja, ett behov av att få vara med och påverka framtiden, att få känna att någon lyssnar, förstår och tar tillvara på ens individuella behov även när man blir äldre. Detta är något vi också kan läsa utifrån svaren från intervjuerna som ligger till grund för vår undersökning, där informanterna påpekar brister i dagens äldreomsorg och sedan kommer med egna förslag till en förbättring.

Valet av miljö där intervjun skulle äga rum lade vi över på våra informanter då vi ansåg att det var av stor vikt att de skulle kunna känna lugn och ro. Detta kan vi i efterhand se som ett problem, då vi blev störda i två av våra fyra intervjuer. En miljö att inte bli störda i är viktigt för att inte tappa tråden och djupet i diskussionerna, vilket vi idag ser bättre. Intresset är stort för detta ämne och att vilja veta vad 40-talisterna tycker och känner inför framtiden som eventuellt hjälpbehövande. Därför var det den kvalitativa metoden som var bäst lämpad för vårt syfte, då vårt intresse var att få en djupare inblick i informanternas känslor och tankar.

8. Förslag till vidare forskning

Vi har, som vi inledningsvis nämnde, sett att intresset varit stort för detta ämne och då många gärna hade viljan att uttrycka sina känslor tankar och funderingar angående 40-talisterna och äldreomsorgen. Vi anser att det skulle vara intressant att undersöka ämnet utifrån ett perspektiv där en jämförelse görs med att bo i storstad och att bo på landsbygden, skiljer sig åsikterna om äldreomsorgen i framtiden beroende på i vilket områden uppväxten skett.

Det som också vore intressant att se är en undersökning på om det gjordes en kvantitativ studie med enkäter där fler kan svara på mer styrda frågor och där man kan se ett resultat som går att utföra en mer mätbar analys där 40-talisterna kan analyseras som helgrupp.

Ytterligare en intressant aspekt på vidare forskning är att undersöka hur övriga generationer ser på framtiden och då använda samma frågor men utesluta 40-talist tänkandet, men använda samma typ av kvalitativ metod. Eller eventuellt genom kvantitativ metod och med exempelvis enkäter, och därigenom jämföra hur ett visst antal ur varje generation ser på äldreomsorgen idag och i framtiden.

Referenslista

- Andersson, L. (2006) Åldrandet i M. Thorslund, & S-E. Wånell. (red). *Åldrandet och äldreomsorgen*. Lund: Studentlitteratur.
- Bergstrand, B. O. & Hermansson, J.Å. (1998) *Äldreomsorgen inför 2000-talet – Kvalitet, handläggning och bemötande*, Höganäs: Kommunlitteratur AB.
- Denscombe, M. (2004) *Forskningens grundregler – samhällsforskarens handbok i tio punkter*. Lund: Studentlitteratur.
- Erikson, E.H. (2000) *Den fullbordade livscykeln*. Stockholm: Natur och kultur.
- Gustafson, S. & Molander, L. (1995) *Stöd och omsorg för utvecklingsstörda: en bakgrund*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Halvorsen, K. (1992) *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Jegers, I. (2001) *Rekord generationen slår till igen*. Uppsala: Konsultförlaget.
- Lagergren, M. (2006) Äldreomsorgen i siffror i M. Thorslund, & S-E. Wånell. (red). *Åldrandet och äldreomsorgen*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, K. & Thorslund, M. (2006) Äldres behov i M. Thorslund, & S-E. Wånell. (red). *Åldrandet och äldreomsorgen*. Lund: Studentlitteratur.
- Levin, C. (2008) Att undersöka det sociala – några ingångar i Meuvisse, A. m.fl. (red.) *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Majanen, P., Mellberg, L. & Norén, D. (2007) *Äldrelivsbranschen – en framtidsbransch*. Stockholm: KK-stiftelsen.
- Rasmusson, L. (1985) *Fyrtioåringarna*. Stockholm: P.A. Norstedt & söners förlag.
- Rasmusson, L. (2005) *Åldersupproret*. Stockholm: Natur och kultur.
- Rollén, B. & Olin Wikman, M. (2008) *Vi vill inte bli gamla som äldreomsorgen ser ut idag*. Stockholm: SNS Förlag.
- Svensson, T. (1992) *Människa, interaktion och social omgivning: en grundbok i socialpsykologi med särskild tillämpning på psykiatrisk vårdproblematik*. Mullsjö: Ekbacken.
- Thorslund, M. & Larsson, K. (2002) *Äldres behov*, Stockholm: Stiftelsen Stockholm läns Äldrecentrum.
- Tornstam, L. (2005) *Åldrandets socialpsykologi*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Wallén, G. (1996) *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Wånell, S-E. (2006) Boende för äldre ur M. Thorslund, & S-E. Wånell. (red). *Åldrandet och äldreomsorgen*. Lund: Studentlitteratur.

Internetreferenser

Aftonbladet (2004) "vi litar inte på samhället" Carnhede, M. ur www.Aftonbladet.se publicerad 2004-12-13. Webbadress: <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article252420.ab>
Tillgänglig på webben 2009-02-15

Ronström, O. (1996) *Vem ska ta hand om de gamla invandrarna*. FoU-rapport 1996:3.

Vetenskapsrådet (VR, 2000) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Webbadress:
http://www.vr.se/download/18.7f7bb63a11eb5b697f3800012802/forskningsetiska_principer_t_f_2002.pdf Tillgänglig på webben 2009-05-10

Svenskförfattningssamling (SFS) 2001:453 *Socialtjänstlagen*
<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=2001:453> Tillgänglig på webben 2009-05-21

Bilagor

Intervjuguide

Presentation av oss och vad som kommer att hända under intervjun.

- Födelseår
- Utbildning – När
- Nuvarande sysselsättning (Arbete – pension – annat)
- När förväntas du pensionera dig? När gick du i pension

- Vart i livet känner du att du är just nu och hur upplever du det?
 - Tidigare i livet (uppväxtens betydelse) Har din uppväxt någon betydelse i detta?
 - Nöjdhet med det som varit och Varför? Är du nöjd med det liv du har levt fram tills idag?

- Om du ser på framtiden. Vilka förväntningar och behov har du för att du ska känna dig nöjd och få leva som du vill?
 - Varför – utveckla. (Hur kommer det sig att du tänker så)

- Vilka fördelar och nackdelar med äldreomsorgen finns det idag som du kan se?
 - Hur tror du att äldreomsorgen kommer se ut i framtiden för er 40-talister?

- Hur ser du på äldreomsorgen som eventuellt hjälpbehövande i framtiden?
 - Hur kommer det sig?
 - Tror du att du kommer att ha mer krav på äldreomsorgen som 40-talist än vad dagens äldre har? Vilka?

- Funderar du på framtiden som hjälpbehövande och hur tänker du då?

- Har du förberett dig inför den kommande tiden i livet och hur?

- Till sist. Vad har du för egna förslag till förändring inom äldreomsorgen, som kan förbättra för dig och andra 40-talister i framtiden.